

REGÉLŐ.

PESTEN vasárnap julius 5^{kén} 1835.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csütörtökön. Fél évi díjja helyben képekkel 5 ft. borítéktalanul; postán 6 ft. pengőben. A' szerkezői hivatalban évnegyedenként 's képek nélkül is válthatni példányt. A' folyóiratnak egyes száma, vagy képe 12 kr. p. p.

ÉLET - TÖRTÉNET. *)

A' Széchényiek. (Végzet.)

Gróf Széchényi Ferencz szerzé-meg nemzetségének a' Sárvári Felső Vidéki disznevét. A' hivatalbeli ügyektől üres idejét szüntelen munkásságra, kegyes tettekre, honja boldogítására fordítá. Ő alapítá a' Pesten levő magyar nemzeti muzeumot, melly első volt az ausztriai birodalomban. (Ennek példájára keletkezett azután a' gräzti Johanneum, a' prágai és brüni muzeum.) Mind itthon mind külföldön léte alatt iszonyú költséggel szerzé öszve a' magyar országot illető könyveket, irományokat, földképeket, rajzokat, ritkaságokat, czimereket, pecséteteket, pénzeket; 's e' becses, száz ezer ezüst forintnál többet érő, gyűjteményt 1802-ki nov. 25-én költ ajándék-levelében magyar országnak ajándékozá, melly az 1802-ki nov. 26-án költ királyi oklevélben megerősítettvén az 1807-ki országgyűlésben nagy tapssal fogadtatott, 's emléke törvénykönyvünkbe is iktattatott. **) E' jeles gyűjtemény öszveszedésében 's elrendezésében leginkább segíté őt idősb fijának (gr. Lajosnak) érdemes nevelője Kocsobai Tibolth Mihály ur, kit ő barátjának szokott közönségesen nevezni. (Meggalt Sopronban apr. 5. 1833. — Lásd Honm. 1833.

*) Javítás. Előbbi számunk első lapján az élettörténet nagyobb betűvel nyomtatott második sora végén álló „ne” szócska tévedésből csuszott-be.

**) Így szólle' felől az említett évi 24-ik törvénycikkely. — „Grata mente recolunt Status et Ordines Regni Hungariae illam Comitibus Francisci Széchényi Cubiculariorum Regalium Magistri liberalitatem, studiumque erga incrementum publici commodi, quod vestigia laudabilis memoriae antenatorum suorum premendo amplam lectamque Bibliothecam suam, nummos item rariores et arma insignium familiarum, uti etiam mappas et icones, nec non manuscripta peculiari cura, sumptibusque per se collecta, usibus nationis Hungariae pleno jure transcripserit, hisque fundamenta erigendi Musei Nationalis zelo laudabili posuerit. — Status et Ordines regni insigne hoc et imitatione dignum studium, ut ejus in publicis etiam regni legibus memoria supersit, benigne annuente Sua Majestate Sacratissima, inarticulandum decreverunt.

5. szám.) — Hogy pedig az említett kincs annál haszonvetőbb legyen, gr. Széchényi annak már korábbi időkben kezdett 's később bevégezett lajstromát, mely a' könyveket, kéziratokat, és pénzeket tárgyalja, kinyomtatta, és azokat tudósok, europai egyetemek, fejedelmek, 's más honfiak számára elküldözte. 1819-ben újabb ajándékokat nyújt a' nemzeti muzeumnak ama 34.000 ezüst forintba becsült kézi könyvtárával, mely 9205 kötet többnyire remek kiadású görög és romai classicusokból, becses képekből, 6000 darab földképből állott. — A' közmiveltség elősegítésére bebizonyított illy nagyszerű buzgósága csak hamar figyelmessé tette a' külföldet is, és vetekedve törekedtek a' sokféle tudós társaságok őt tagjokká választani. Így lön (1803. apr. 1.) a' göttingai kir. tud. akademia, 1804. (sept.) 1811-ben (apr. 28.) a' jenai és varsói tud. társaság, 1812-ben (febr. 12.) a' bécsi képző művészet akademiája, 1813. (jun. 1.) 1816-ban (oct. 10.) Bécsben és Brünnben a' természet- és ország-tudományt előmozdító társaságok tagjává. — Hazánk háborús idejében tett nagy áldozatai között több kitünőt is említhetnénk; de elég legyen, hogy 1809-ben életének legbecsesebb kincseit, mind a' három fiját Lajost, Pált, és Istvánt a' felkelő nemes seregben honjának védelmére állítá-ki; azon kívül saját költségén a' Kienmayer huszár-ezredhez fél svadront állított. — Valódi atyjok levén jobbjáinak, ezeknek szükségait nagylelkűségével mindenkor enyhíté. A' vallás szolgájit minden tekintet nélkül a' hit különbözésére nézve egyiránt tisztelé és segité. Széles terjedelmű jószágain levő 18 helvét vallású papoknak fél telek földet rendelt kényelmesb élelmökre. Birtokának több helyesein iskolákat, templomokat, Nagycenzenken szegények számára ispotált, építtetett. Sok szegény ifiakat taníttatott 's hivatalokra segített. 1817-ben Bécs külső városaiban a' szegények ápolására gondoskodó egyesület előülőjévé választatván az akkori szük esztendőkhöz ottani szegények között 36.000 forintot osztatott-el. — Több íróknak munkájit saját költségén nyomtatta-ki, 's azokat ingyen elosztatta. Így tett más hasznos könyvekkel is, melyeket az emberiség javára készíttetett és kiadatott, p. o. jobbjai számára magyar imádságos könyveket, egyházi énekeket; a' magyar sz. írást; ur imádságát képekkel gyermekek számára; hit, reménység és szeretet című elmélkedést francziából fordítva Pigay Antal ur által; selecta sanctorum patrum effata 's a' t. A' magyar muzeum számára mintegy másfél ezer oklevelet íratott-le a' bécsi cs. privát-archivumból, melyeket ismét Pigay táblabíró ur, akkoriban a' gróf titoknok, nagy szorgalommal szedett rendbe. — Végre hosszas vízi betegség következtében a' mindenkor nagy tervekkel foglalatoskodó jeles férjfiú 1820-ki dec. 13-kán csendesén örökre elszenderült élete

67-ik évében. Teste Sopron vgyben a' nagyczenki (általa 1807-ben építtetett) pompás sirboltban temettetett-el. — Emléke élni fog minden igaz Magyar szívében. Nem méltatlanul mondja felőle Fessler (Gesch. d. Ungern I. Bd. XXII Bl.): „Billig wird das Andenken des patriotischen Magnaten auch an dem Ufer der Wolga gefeyert!“ — Illy jeles embernek hasonló jelességű hitese szül. Tolnai Festetics Julianna grófné (a' keszthelyi Georgicon alapítójának gr. Festetics Györgynek testvére, 's gr. Festetics Pálnak és Bossányi Julianna gfnének leánya) 1824-ki jan. 20-kán követé férjét az örök valóságba életének 71-dik esztendejében. Ez is szép ajándékokkal gazdagítá a' nemz. muzeumot, u. m. magyar országi ásványokkal, 's hasonlót tárgyazó könyvekkel, kristály alakokkal, fák nemei gyűjteményével, Bethlen Gábor pecsét-gyűrűjével. Két leányai: Francisca gfné csill. ker. dáma gr. Batthyány Miklós cs. k. kamarásnak — 's Zsófia csill. ker. dáma gr. Zichy Ferdinand gen. majornak hiteseik. Három fiai közül, kik atyjok holta után a' familiai könyvtárban még találtatott könyveket és kéziratokat, valamint édes atyjok képét (mellyet életnagyságban Ender jeles festő által Romában készíttettek) a' nemzeti muzeumnak ajándékozták

Széchenyi Lajos gr. cs. k. kamarás és valós. belső titkos tanácsnok, több vgyék táblabírája, 's jeles hangművész és hangszerző (szül. 1781. nov. 6.) az 1809-ki felkelő nemes sereg sopron megyei ezredének kapitánya volt; azután Budán a' m. udv. kamara tanácsnoka levén, innen a' bécsi köz. udv. kamarához tétetett által. Hivataláról szemei gyengülése végett lemondván csendes munkásságban élt háznépének 's honjának javára, midőn uradalmaiban a' miveltebb gazdaságot előmozdítani törekvék. 1823-ban az ausztriai mezeigazdaság társasága őt valóságos tagjává; 1821-ki őszkor idv. fels. Ferencz fejedelmünk titkos tanácsnokká és Zsófia fens. főherczegnének, Ferencz főherczeg hiteseinek, fő udvari mesterévé, az idv. bajor király pedig a' bajor korona polgári érdem rendjének nagykeresztésévé nevezte-ki. — Boldogult atyjának hazafiságát mindenkor szem előtt tartván nemcsak a' m. nemz. katonai nevelő intézetben (Ludovica) egy nevendékre (10.000 pengő ftal) alapítványt tett, hanem a' m. nemzeti muzeumot is 1825—27-ki országgyűlés alatt 10 ezer ezüst forinttal ajándékozá-meg. Két hitésétől Clam-Gallas Aloysia grófnétól († 1822. jul. 19.) és Wurmbrandt Francisca gfnétől (csill. ker. és palota-dáma) nyert gyermekei: János cs. k. kamarás Manyorókeréki Erdődy Agatha grófné férje — Maria csill. ker. dáma Zichy László gr. helytartói tanácsnok ur hitese — Aloysia, csill. ker. dáma gr. Wurmbrandt Ferd. cs. k. kapitán nője — Julianna, Parry

de Waltham Hall esquire-nek (angol országban) hitese — Károly cs. k. kapitán a' Württemberg huszároknál.

Széchenyi Pál (II-dik) gr. Széchenyi Ferencznek 2-dik fija, cs. k. kamarás, több vgyék táblabírája (szül. 1790. nov. 10-én) hasonlólag részt vevén az említett felkelő seregnél, azután a' fensőbb mezei gazdaságra, jelesen pedig gyümölcs-fa és nemesebb ló-tenyésztésre fordítá figyelmét. Később a' m. tud. társaság alapítására 10 ezer ezüst ftot adott, 's az állattenyésztő társaság intézetének folyvást ápoló kezét nyújt. Két hitestől Guilfort Carolina grófnétól († 1820. aug. 29.) és Zichy-Ferraris Emilia gfnétől nyert gyermekei: András cs. k. hadnagy, Kálmán, Maria, Erzsébet, Gábor, Gyula 's a' t.

Széchenyi István, gr. Széchenyi Ferencznek 3-dik 's legfiatalabb fija, cs. k. kamarás, szül. 1791-ki sept. 21-kén. A' felkelő nemes seregtől átlépven a' rendes katonai pályára, miután itt többféle ezredekben szolgált és a' nevezetes europai nép-háborúban munkás részt vett volna, végre Hessen-Homburg huszár ezredében viselt kapitánságot. E' pályáján az orosz cs. Wladimir rend 4-ik osztályának, a' porosz kir. érdem rend, a' k. sardiniai Mórítz és Lázár, a' k. sicíliai érdem redjének vitézi keresztjével jutalmaztaték. Már ezen hadi pályája közben több utazásokat tevé, Európának nagyobb részét megjárta, nevezetesen a' német birodalmat, franczia, angol, olasz országot, a' spanyolnak felső részét, 1820-ban érinté Kisásziát (Smyrnaig), görög és török országot. Lehet mondani felőle, hogy jeles nevelésében szerzett miveltségét saját vas szorgalma és fáradságos tapasztalása, hasznos utazásai által (mellyeket később több ízben ismételt; mint legközelebbi években angol és török országban) emelé mai tündöklő fényére. Így lépe a' magyar diplomaticai és polgári világba, midőn 1825-ki ország-gyűlésünkben nemcsak megjelent, hanem a' tanácskozásokban munkás kitünő részt is vett. Ezen gyűlés ideje alatt mondott-le hadi pályájáról, hogy honjának annál bokrosabb szolgálatot tehessen. Ezen gyűlés alatt az ő indítványa után tétettek ama jeles ajánlások a' magyar tudós társaság felállítására, mihez ő 60.000 ezüst ftot adott, *) 's annak 2-dik előülője lett. — Az ő igyekezete hozá

*) Ez iránt az országgyűlési alrendek olly tudósítást küldének a' főrendek táblájához, mellyben jelentik, hogy minden jelen voltaknak nem kevés öröme és gyönyörködésére történt, hogy gróf Széchenyi István e' czélra uradalmi jövedelmének egy esztendei mennyiségét ajálja; 's igen nemes szívének ezen ajánlásával mindenki szívét jeles lelkenek csudálására ragadá. Az említett grófnak példája szerint a' jelenvoltak közül többen lelkesedve hasonló ajánlásokat tettek. A' Rendek méltónak ítélték ő felségét megkérni, hogy az említett aján-

létre a' pesti löversenyt (melly első évben 1826-ban Pozsonban tartott), az állat-tenyésztő társaságot (most gazdasági egyesületet), a' nemzeti casinót Pesten (mellynek mintájára keletkeztek ország-szerre hasonlók majd minden jelesebb városokban), melynek tagjai már is 80 ezer pengő ftot irtak alá egy az intézetre szánt különös háznak vételére; — ő törekvék előmozdítani a' magyar országgi gözhajózást; ő pendité-meg a' Buda's Pest közt építendő álló hidnak szükségét, a' vaskapui szoros utnak szabályzását, mely legfelsőbb rendelés mellett 1834-ben munkába is vétetett, 's ennek kir. biztosává ő nevezetett. — Dicséret halmaival itt előállani nem czélunk, valamint gyengéjeit is, melyek nélkül ember nincs, említeni tervünkön túl esik. Csak a' mit honunk javára tett, akartuk röviden mintegy emlékezetbe visszahozni bizonyságul, hogy nagy szándékok létesítése volt mind eddig kedvencz műve; szólljanak tettei érette és mellette. — Mint író különösen kitünteté magát sorsosai közül nemcsak írásmódjára, de abban czélul vett rendszereire nézve is. Tollából jöttek: a' lovakról — hitel — világ — magyar játékszínről — a' Buda és Pest közötti állóhid iránt a' hid-egyesülethez irányzott, és más könyvei — 's 1831. jul. 24-én Nagyczenken a' nehéz cholera idejében jobbágyaihoz irtt 's félívnvi nyomtatásban kijött atyai intése. — Mikép becsülé a' hálás hazafiak köre ezen munkás honfitársának buzgalmát, bizonyítják következő újabb megtiszteltetései. 1831-ki nov. 21-én Pest városának választó tanácsa őt százados tagjává nevezte; ugyan ekkor választá őt t. Pest vmgye, 1832-ben Temes vgye, 1834-ki nov. 2-kán Torna vgye, 1835. majusban Torontál vgye táblabírájává; 1835-ki febr. 20-án Sopron városa polgárává, 1832-ben a' nagyenyedi casino, 's 1834. aug. 25. a' bajor kir. akademia tiszteleti taggá; Hont vgye 1835. mart. 20-án tartott közgyűlésében elhatározá, hogy a' grófnak képét életnagyságban saját költségén lefesteti 's gyűlési teremébe helyzetteti; 1834-ki jul. 4-én Alsó Fehér vgye (Erdélyben) arany íróttal, Szeged városa pedig ugyan azon évi aug. 31-én polgári czimmel tisztelé-meg.

ORSZÁG- 'S NÉPISMERTETÉS.

Siah-Pusch, népfaj. — Ezen népfajról, mely mint sokan hiszik, még a' régi Macedoniaktól veszi eredetét, Burnes hadnagy több tudósításokat közöltt már ezelőtt is. Későbbi tudósításokat felőlek egy Mufti adott, ki nem régiben azon vidéken utazott, melyben ezen emberek laknak. Azokból következőt közlünk. — „A' Siah-

lók neveiknek a' törvénykönyv különös czikkelyébe beiktathatását kegyelmesen megengedni méltoztassék. (Ez a' nevezett országgyűlési 11. 's 12-dik törvényczikkelyben meg is történt.)